

GORIŠKI LIST

Goriški list izide vsako sredo in soboto zjutraj. — Uprava uredništva v Gorici, Cerski Veržičev, 47. — Telefon štev. 292. — Glasilo se zaračunavajo po ceniku. — Račun pri Cassa di Risparmio Gorica.

Gorica, dne 20. septembra 1944.

Za mesto Gorica in Trst: posamezna številka 0.50 lir, polletna naročnina 26.— lir, celoletna 52.— lir. — Izven mesta Gorica in Trst: posamezna številka 1.— lira, polletna naročnina 47.— lir, celoletna 90.—

Kaj bi Rusija na Balkanu?

Razumljivo je, da se Rusija skuša prebiti iz kontinentalne zapore na odprto morje. Zecarji so se zapletli v težke vojne, da bi si priborili dohod na morje, nazprej na Daljnem vzhodu, pozneje pa so obrnili vso pozornost na Sredozemlje, severno in vzhodno morje in na Skandinavski Sever.

To morskopolitiko carske Rusije nadaljujejo danes Sovjeti.

Prizadevanje Rusije, da prodre na Atlantski ocean, je dobila začasno zagovornika v Ameriki. To pa zato ker bi Amerika imela rada Rusijo samo v Evropi in bi tako ruski imperijalizem ne silil na vzhodno Azijo in na Doljni vshod, kjer bi se ruski interesi križali z ameriškimi.

Pod tem vidikom moramo gledati trenutno popuščanje Amerike v vseh zadevah, ki se tičejo Balkana, vzhodne in srednje Evrope kakor tudi Skandinavskega polotoka.

Zato se ni čuditi, če je Amerika formalno ponudila Rusiji, da se ustanovi svobodno pristanišče Kiel.

Anglija molči in pazljivo zasleduje vse te dogodke. V slučaju zmage bi pa vpregla v svojo službo vse evropske narode, češ da jih bo rešila sovjetskega pritiska.

Nihče se ne zaveda bolje kot Stalin, da bi po kaki zmagi nad Anglijo nastale nove politične napetosti in da se bo stališče Anglije in Amerike proti Rusiji spremenilo, kakor hitro bi ti dve državi ne potrebovali več Rusije za poraz Nemčije. Stalin ravno tako dobro ve, da bi Anglija tudi sama brez Amerike lahko obvladala Rusijo, tudi v slučaju, da bi ta prodrla do odprtega morja. Saj je Rusija brez pomembne morske flote in brez pomorskih izkušenj.

Stalin se zaveda, da mu Balkan in Dardanele ne odprejo vrat v svet. Tudi če bi dobil ves Balkan, bi bil še vedno le jetnik Sredozemlja in pomorska moč Anglije bi ga zadrževala na njegovi poti. Osvojiti bi si moral še Italijo, Francijo, Španijo, severno Afriko in tako bi si šle pridobiti potrebna oporišča, da bi sploh lahko začel boj z Anglijo, če bi seveda imel potrebno vojno mornarico. Drugače pa Balkan za Rusijo ne pomeni nič, in radi kakšne slovanske sentimentalnosti se Rusija prav gotovo ne bo spuščala v avanture. Za Rusijo je namreč pomembnejši sever — severna pot na atlantski ocean, ki gre preko Finske, severne Norveške vse do Narvika, Tromsø, Hammerfesta, kar je pa vse zaprto z močnimi nemškimi posadkami. Zato je Rusija hotela do ovinkih doseči dohod do svetovnega morja. Dne 16. maja je sklenila z begunsko norveško vlado s posredovanjem Amerike pogodbo ki daje Rusiji pravico, da vojaško zasede severno Norveško. Ravno isti namen ima pogodba z Ameriko, na podlagi katere naj bi se ustvarilo svobodno mesto Kiel, ki bi zagotovil Rusiji s pomočjo Danske in pri popolnem izločanju

BORBA ZA EVROPO

Odpor pritisku sovražnika na zapadni fronti - Od Karpatov do Baltiškega morja - Pri Firenzi in ob jadranski obali

Gorica, 19. sept. - (V. R.) - Zapadna fronta je pravi vrazji kotel. Vse ozemlje je v neprestanem uničevalnem ognju, napadi se vrstijo s protinapadi, vsaka vas stane napadalce in branilce ogromnih žrtev, vsako mesto mora postati kup ruševin, predno pade v roke napadalcu, ker to je zakon vojne, ker to zahteva nezprosen interes Evrope. Trenutno je težišče najhujših bojov Aachen, kjer poizkuša sovražnik pri Stolbergu prodreti za vsako ceno. Ako trdi sovražna propaganda, da je premoč Angloamerikancev v razmerju 1:80, vsaj kar se tiče vojnega materijala, zamore to dejstvo le služiti v čast branilcem. Trditve sovražne propagande je seveda zelo pretirana in tudi nekoliko nepremišljena, ker bi si svet od take nemoči pričakoval kaj več, kakor neznatne pridobitve ozemlja. Navzlic taki premoči je namreč prav na zapadni fronti sovražnik imel — kakor na primer pri Vescoulu izredno težke izgube in navzlic tej ogromni premoči, se posadka trdnjave Brest, ki je le še kup ruševin, še vedno junaško zoperstavlja napadajočemu sovražniku. Prav tako si dovoljujejo nemške čete, navzlic tej premoči, odbijati napad za napadom, kakor pri Nancy-u, kjer se lomijo poizkus za poizkusom sovražnika, da vdere v nemško bojno linijo. Večji odredi nemških čet sicer nadaljujejo svoje umikanje, ker je to v interesu celotne fronte absolutno potrebno, tako pri Meurthe, Ognon in Epinalu. Tako pri Besanconu in Belfortu, kjer nemško poveljstvo ustvarja brambno črto pri burgunskih vratih. Ni torej mogoče utajiti, da so sovražne čete na nekaterih mestih prišle do prvih postojank obmejnih utrdb zapadne Nemčije. Pomisliti pa je treba, da so te utrdbe zelo globoke in bodo sovražnika stale mnogo dragocenega časa, navzlic njegovi premoči. To je zelo važno in baš to hoče sovražnik preprečiti. Jesen se bliža in s tem postaja atlantski ocean resnično strašilo, ki zamore v zelo kratkem času izenačiti opevano premoč... Jasno je, da sovražnik pritiska, da pride čimprej mogoče v posest rennskega industrijskega ozemlja, ker smatra s tem za deti v srce nemško vojno industrijo. Ne moremo vedeti, ako se tu nahaja baš srce te vojne industrije, mislimo pa da se s tem smatra Nemec za prevelike naivneže, tudi ako je bramba baš na Albertovem

Nemčije, prost prehod skozi vzhodno morje. Saj je Rusiji jasno, da bi pri prodiranju čez Balkan v Sredozemlje, nujno prišla v nasprotje ne le z Anglijo ampak tudi z Ameriko, ki ne bo nikoli dopustila, da bi Afrika prišla pod tuj vpliv.

(Po Adria Zeitung št. 241.)

kanalu in kanalu Šelde izredno srdita. Amerikanci pritiskajo močnejše kot Angleži in tudi imajo pri tem več taktičnega uspeha, posebno v področju Hasselta in pri Mechelnu, na severu Maastrichta, katerega se jim je posrečilo zasesti. Na splošno pa se lahko reče da je sedaj postala fronta od Epinala do švicarske meje enotna in da imajo sedaj Angloamerikanci pred seboj pravo bojno črto, kar dosedaj še ni bilo.

Tudi na vzhodni fronti se je pričela velika ofenziva, ki je moremo mirno imenovati jesensko. Pričela se je na severnem delu fronte, pri Bauskeju, kjer hočejo Sovjeti izsiliti prodor do Rige. Protinapadi so v teku. V področju med Sanokom in Krosnom napadajo Sovjeti srdito in tudi pri Varšavi. Istotako se nadaljujejo napadi pri Mitanu, kar je jasen dokaz, da se je pričela splošna ofenziva na vzhodni fronti. Ni našla Nemcev nepripravljenih. Med tem se nadaljuje naval na ogrsko mejo v Transilvaniji. Sovjeti so skupno z romunskimi edinicami prišli do Thorenburga in Neumarka na eni strani, na drugi pa prodirajo proti Velikemu Varaždinu. Toda ogrske čete in Nemci jim nudijo močan odpor.

V Italiji — od Apeninov pa do Jadrana — valovi sedaj

mogoča bitka. Napadom Angloamerikancev odgovarjajo protinapadi Nemcev. V enem teh protinapadov se je tem posrečilo zopet zasesti hrib Verruca. Amerikanci navaljujejo na Rimini, toda mesto je še v nemških rokah.

To je sedaj položaj na frontah. Jasneje kot v preteklih dneh se sedaj vidi, da tudi sovražnik priznava tragično resnost napovedi Nemčije in da zato skuša izsiliti odločitev, predno pride do reakcije. Sovražna propaganda začena verjeti, da je v Nemčiji pripravljenih 300 divizij, kar pač jemlje veliko vrednosti vsem o trenutni premoči Angloamerikancev na zapadni fronti.

Razen tega so že najavljena nova orožja, ki so nekaj fantastičnega, kakor preoceanaska raketa, ki bo kmalu začela razburjati mirne Amerikance v njih domovini in samokrmilni torpedo. To pa so le najblajša orožja, ker je jasno da o bistvenih orožjih, ki bodo v stanu spremeniti sedanje lice svetovnih bojišč, nemška industrija ne bo govorila, dokler jih ne bo začela uporabljati. Na vsak način treba pričakovati, da bo odgovor na vse, kar je Nemčija v tej vojni morala prenesti, na teror in vse drugo, nekaj strašnega. In človek ne ve ne ure ne dneva.

Komunizem v zasedeni Evropi

Neue Züricher Zeitung se bavi obširno z hitro okrepitevijo komunističnih sil zlasti v Savoiji in Delfinatu, ki sta dve mejni pokrajini med Švico in Francijo.

V tako imenovanem uporniškem gibanju so komunisti prevzeli glavno vodstvo. V uporniških odborih številnih mest, ki niso bila nikdar komunistična, imajo komunisti večino.

Komunistična taktika obstoji v tem, da išče predvsem raznih krink, tako da nihče prav za prav ne ve, kakšni so njihovi nameni. Uporniško gibanje postaja po zatrdilu švicarskega dnevnika resnična nevarnost za Francijo. Ko so nehali boji maquijev, so ti soči pripadnikov brez posla. Pohajajo ter se skušajo okoristiti z novo situacijo. Delajo nohode po deželi in ropajo ter kažejo jako malo navdušenja za normalizacijo razmer.

Partizani na prisilno delo

Ko so Angloameriške čete zasedle Firence, je general Edgar Erskine Hume zbral partizane, ki so se za zaveznike borili v okolici Firenc. Najprej jih je pohvalil radi atentatov, sabotaz, ropanja in pobijanja, skratka za vse »osvobodilno« divjanje po deželi, nato pa jih je razorožil in jim objavil sklep zaveznikov, da bodo odslej dalje opravljali

»razna druga dela«. Kakšna bodo ta »druga« dela, ni težko uganiti. Ko roparju vzamejo puško, ga vtaknejo v zapor in odvedejo na prisilno delo. To je pomembna zanimivost, ki bi le utegnila slovenskim partizanom malo odstreti njihovo nejasno bodočnost in jim pokazati, kakšno plačilo jih čaka za njihovo divjanje proti slovenskemu narodu.

Bullitt o boljševizaciji Evrope

Bern. V ameriškem časopisu »Life« objavlja William G. Bullitt članek, ki opozarja na razvijajoče se boljševizacijo Evrope. Bullitt piše dobesedno: Evropa bo postala žrtev boljševizma, kot je to sedaj že Poljska. Izmed 15 članov sovjetskega poljskega odbora jih je s predsednikom kar devet komunistov. Sovjeti so odvedli 1,700.000 Poljakov. Kaže, da se bo poskus Bele Khuna ponovil na Estonskem, v Latviji, v Litvi in na Poljskem. Vse te dežele stoji pod terorjem komunističnih strank ki se skrivajo za označbo »prijateljskih demokratskih vlad«. Bullitt je prepričan, da bodo uporabili iste boljševiške metode sedaj tudi v Romuniji in v Bolgariji; za Madžarsko pa pravi, da bi bila v primeru kanitulacije s streljanji in z deportacijami v Sibirijo kaj hitro odpravljena.

Ura prečiščevanja

Kar dolgočasno bi bilo na svetu, ako bi se vse dogajanje in vse življenje razvijalo gladko in brez ovir, potem ne bi bilo potrebno nobeno delo in nobeni boji. Saj končno, kaj je definicija dela in borbe, če ne: premagovanje odpora, bodisi snovi, odpora soljudi in kljubovanje nam neznanim vesoljnim pravilnikom, ki jim običajno pravimo usoda. Toda prav zadnje ni, usode pogumen mož ne sme poznati, usoda je takšna, kakor si jo pogumen mož skuje sam, samo mevže in strahopetci se tolažijo z nekakšno usodo, so v kritičnih trenutkih fatalisti in pustje, da jih nosijo valovi življenja tja, kamor sami hočejo. Pa ti fatalisti, ki že sličejo na obupance, niso niti najhujši, še hujši so pesimisti, ki še pospešujejo morebitni slab razvoj stvari in hite gnati sebe in soljudi v nesrečo, češ, saj se ne splača boriti, ne splača se delati, bolje je, da je čim prej vsega konec. Vsak vojak, vsak častnik bi na fronti smatral prve malodušneže za bojazljivce in figarje, druge pa za škodljivce in izdajalce.

Tudi Slovencem na Goriškem letošnja narodnostna pomlad ni bila samo z rožicami posuta in nismo kar tako iz zraka zajemali navdiha, naši dosežani uspehi nam niso padali v naročje kakor zrele hruške z drevesa. Zalostno bi bilo res, da bi bilo vse to, kar smo letos dosegli, nam podarjeno. Ne, nič nam ni bilo poklonjeno zaradi naših lepih oči, vse smo si morali pošteno priboriti s svojimi napori in s svojim vztrajnim delom. Edino, kar bi mogli smatrati, da nam je bilo res dano, je bila pravica do dela sploh, potem pa je bilo vse nam samim prepuščeno, da pokažemo, kaj v novih razmerah zmoremo in znamo. In še ta pravica je bila dana zaradi naše neuklonljive volje, predvsem zaradi volje našega kmetskega prebivalstva, ki ni nikdar, tudi v zadnjih težkih 25 letih uklonilo tilnika, ki je sicer trpelo in molčalo, toda ostalo sebi zvesto in le tako si pridobilo spoštovanje pred drugimi, le tako je dobil jezik tega prej zaničevanega, zatajenega, ignoriranega domačinskega ljudstva na tej zemlji zopet spoštovanje.

Na Goriškem so naši ljudje klicali na pomoč od povsod. Rabili smo bivšo goriško inteligenco in zlasti ono mlajšo, ki je po poreklu iz naših krajev, pa se je že rodila drugod.

Le malo se jih je odzvalo, le malo jih je zapustilo polne egiptovske reci ljubljanske lonce, dočim so imeli prej polna usta besed za »neodrešene« brate.

Prišlo je na Goriško mnogo idealnih mož in fantov, ki so svoje naloge prevzeli resno in z vsem idealizmom. Te vidimo še vedno na Goriškem, s kako vnemo se trudijo bodisi za prosvetni dvig, za razčiščenje pojmov med goriškim slovenskim prebivalstvom, pa tudi v obrambo našega ljudstva pred gozdniimi tolovaji in drugimi našimi nasprotniki so prišli.

Žal pa je prišlo vmes tudi nekaj takih, ki se jim je zdelo Goriška kot nekakšna nova Amerika, mesto Gorica pa kot ena sama promenada, kjer bodo mogli do mile volje promenirati in se vaditi v družabnosti, kadar pa bi bilo treba priti za resno delo, bi se pa znali že kako umakniti. Žal nam je, da je prišlo na Goriško mnogo takih tipov, ki nam niso nič koristili.

Kadar ladja zapluje med čeri in se pokaže nevarnost, kdo jo prvi zapusti? slepi pasažirji, taki ki bi radi zastoj in brez rizika potovali in pa — podgane. Kapitani, častniki in pravo moštvo ostane na svojih mestih, naj se zgodi kar hoče.

Žal nam je, toda moramo povedati, da so nekateri slepi pasažirji smatrali zadnje dni, da pluje naša slovenska ladja že med čerami in da se bo vsak čas razbila ter so jo zato jadrno zapustili, dasi jim na njej ni bilo slabo, ni nam žal, zakaj te ure smo čakali, te ure, ki ji je poveljnik slovenskih domobrancev na Primorskem, polkovnik Kokalj v krogu svojih častnikov dejal: »Ura prečiščevanja«.

Da, tako je! Kdor je prišel na Goriško ali kdor se je izmed domačinov pričel letos udeleževati javno v slovenskem življenju zgolj zaradi gmotnega dobička, zaradi ugodnejšega življenja, zaradi lepih oči tega ali onega, ta se je v uri očiščevanja izkazal za pleve in je že odletel. Misli je, da reši svojo kožo, ako jo popiha — po njegovem mnenju — v bolj varno Ljubljano.

Tukaj v Gorici smo ostali in hvala Bogu dosti nas je še in nas je večina, istih ki smo delo za naše ljudstvo razumeli resno.

Naša ladja morda res pluje med čerami in morda ji res groze nevarnosti, toda lažje bo sedaj plula, ker so jo zapustili slepi pasažirji in ker so pobegnile podgane, tudi ves nepotreben tovor smo že zmetali raz krov. Ura očiščevanja je za nas srečno prestana in veseli smo zanjo, zakaj izkazalo se je, kje je jeklo in kje je steklo, kje so pravi mornarji in kje so pustolovci in slepi pasažirji. Pripluli bomo srečno v varen pristan, odkoder bomo ob prvi priložnosti zopet smelo razvili svoja ponosna slovenska jadra.

Snojeva sinova pri domobrancih

Po radiju je Kuhar pozval domobrance, naj vstopijo čimprej v Titovo vojsko. Kot zastopnika, ki bi pri tem pomagal, je baje poslal v osvobodilno ozemlje bivšega jugoslovanskega ministra Snoja.

Koliko verodostojnosti je v navedenih poročilih, lahko vsak spozna iz tega, da sta oba Snojeva sinova še vedno pri domobrancih in se nobenemu niti ne sanja, da bi zapustil vrste protikomunističnih borcev! Če hočete Vam lahko postrežemo z njihovimi naslovi. Eden se nahaja v u danih oddelkih, drugi pa pri oklopnem vlakcu.

Requiriranje

SRPENICA

V soboto ponoči (9. 9.) so rdeči tolovaji odpeljali iz vasi domačega pismonoša in njegovo hčerko. Ob tej priložnosti so napravili seveda tudi precej temeljito preiskavo. Kravica je morala iz hleva, v hiši pa je ostalo le tisto, kar se ni dalo odnesti.

Slap ob Idriji

Po dolgem času se je vrnila tovarišica Robarjeva Slavica v svojo rojstno vas. Slovesno je prihajala na čistokrvnem angleškem konju, ki so ga »spustili« Angleži na Čepovansko planoto. Iskri belec jo je prinesel preko mostu prav do domačega kraja. Sporočili so ji namreč, da se je doma zgodila majhna nesreča: napravili so ji hišno preiskavo ter ji z blagom odpeljali tudi nekaj sorodnikov. Z začudenjem in spoštovanjem so vaščani gledali svojo junaško sorojakinjo. Marsikatero dekle je zavidljivo zavihalo svoj nosček čes, ko bi bila jaz sedajle tovarišica in komisarka, bi še mene občudovali. Pa kot smo videli, tudi jahanje na angleškem belcu ni posebno prijetna reč. Komisarka Slavica je zdržala na njem le kratko pot od doma do hriba. Več ni šlo. Morala je razjahati in se lastnonožno potruditi v breg. Bila je nepozabna slika: brhko dekle v jahalnih blačah se vzpenja in piha v strmino, za njo pa capinski tovariš vodi angleškega konja.

Partizanski detomori

PONIKVE

Te dni so ljudje pod nekimi kamni dobili telesce treh revorojenčkov, ki so jih partizanke umorile, da bi jih otroci ne ovirali pri njihovem narodno osvobodilnem delu. Kljub tej strašni moralni propasti, se še vedno dobijo ljudje, ki trdijo, da njihove hčerke živijo čisto in neomadeževano življenje v gozdovih.

Plačanci, roke proč od nas!

Že od l. 1941. živi v Londonu neki Alojzij Kuhar, ki je bil svoj čas slovenski časnikar in radijski govornik, znan še posebno po tem, da se njegove politične izpovedi nikoli niso obnesle, temveč se je vedno zgodilo obratno, kar je on napovedoval ali želel.

Zadnjič je govoril po londonskem radiu in pozival katoliške Slovence, naj se pridružijo — roparskim tolpom »maršala Tita«. Ljubljansko časopisje je krepko odgovorilo temu Kuharju, ki je med drugim tudi brat predsednika Komunistične stranke za Slovenijo — Prežihovega Voranca. Lovra Kuharja, sedaj že prijeteja in spravljenega na varno. »Jutro« mu prav krepko odgovarja. »Slovenec« in »Slovenski dom« pa sta v zadnjih številkah imela priložen letak, iz katerega kratko ponatiskujemo med drugim:

Ali veste, g. Kuhar, da slovenski narod že mesece in mesece vodi smrtno borbo za svoje življenje? Ali veste, da te borbe ne vodi z Nemci, temveč z NOV pod »maršalom Titom«?

Ali veste, g. Kuhar, da so nam NOV in OF: požgali 2000 slovenskih domov, razrušili 900 naših vasi, uničili 250 slovenskih šol, razbili 56 naših cerkva, pomorili 30.000 Slovencev in Slovenk?

Ali veste, g. Kuhar, da so ti vaši »osvoboditelji« vsesoko sodelovali s savojским »okupatorjem«, mu izdajali našo kri in ustvarili Rab, Gonars in druga grobišča vaših bratov in sestra po krvi in jeziku?

Ali veste, g. Kuhar, da so skupno z badoljevskimi zatiranci napadli in pomagali pomoriti slovenske borce na Turjaku, Grčaricah, Velikem Osolniku in drugod?

Ali veste, g. Kuhar, kdo vodi danes te »osvobodilne« čete na Primorskem in v Istri? Ali veste, da so voditvi v njih savojški tlačitelji nase zemlje?

Ali veste, g. Kuhar, da so vaše straže, »beta garda« in Slovenski domobranci tista zdrava odporna sila, ki jo je naš narod v smrtnem trenutku rodil, da se obvaruje propasti?

Ali veste, g. Kuhar, da so NOV, OF in kakor koli se že imenujejo, organizirano zlo? Ali veste dalje, da se zlo in zlo nikoli ne more zadržati? (Še mnogo bi Vas morali

vprašati, toda za sedaj naj to zadostuje).

Če vse to veste, g. Kuhar, zakaj nas sramotite? Zakaj nas silite, da združujemo to, kar se spojit nikoli ne more?

Če pa tega ne veste, g. Kuhar, zakaj nam govorite in zakaj begate slepe in napol slepe? Zakaj tirate svoj narod v prepad, od koder mu ni rešitve?

Od l. 1941. dalje visi slovenski narod razpet na križu in zbira vse svoje sile, da reši sebe in svojo domovino. In, hvala Bogu, niso ga vsi zapustili v tej borbi, kot ste ga Vi, g. Kuhar, in vsi tisti Vaši v Londonu, Kairu in bogsigavdi kje. Še so se dobili možje, ki so ostali z ljudstvom in z njim vred prenašali Golgote okupacije in državljanske vojne.

In teh ljudi ne boste niti Vi, g. Kuhar, niti g. Boris Furlan niti g. Snaj niti kdor koli drugi učili in poučevali, kaj imajo delati! Kajti vsi mi smo imeli priliko občutiti na svoji koži blagodat tolovajskih »osvoboditeljev«, mi smo skupno z ljudstvom trpeli in delali, — ko ste vi vsi počivali in se igrali »zavezniško« politiko!

Zato: roke proč od slovenskega naroda — Vi, ki ste ga zapustili in izdali v njegovi smrtni borbi! Kdor ni ostal z ljudstvom v njegovih tegobah, nima povratka! Še manj pa ima pravico dajati kakršne koli nauke in zahteve!

In če napadate končno še duhovščino, — ne moremo tega drugače označiti, kot da ste pljunili na svojo duhovniško cast. Vsaj Vi bi morali vedeti, da je prav duhovnik kot dušni pastir dolžan do zadnjega trenutka ostati z narodom, z njim trpeti in upati ter ga bodriti. Vemo sicer, da Vi tega niste napravili, temveč pravočasno pokazali svojemu narodu in domovini hrbet, toda našlo se je, hvala Bogu, ogromno število duhovnikov, ki so tudi s svojimi življenji dokazali, da so res pravi dušni pastirji. In veste, kdo je pobil preko 39 Vaših duhovnih sobratov? Tisti »osvoboditelji«, s katerimi naj po Vaši zahtevi paktiramo!

Slovenski narod se je boril z boljševizmom, se z njim bori sedaj in se bo do končne zmage! Nihče na tem svetu ga ne more pripraviti do tega, da paktira z njim.

Še enkrat jo povemo:

Zato nehajte s svojimi pozivi in navodili. Če boste nadaljevali, ste izdajalec — Vi, ne pa domobranci in vsi tisti, ki se danes bore proti komunizmu!

Dante v Tolminu

Nedeljska »Deutsche Adria-Zeitung« priobčuje zanimiv članek izpod peresa dr. Hermana Wiesfleckerja o Dantejevem obisku v Furlaniji okoli l. 1313. Pisec se bavi z izročilom, da je bil okoli tega leta slavni pesnik Dante gost oglejskega patrijarha v Tolminu. Zgodovinsko pa je dokazano, da je bil prav tedaj Tolmin v posesti patrijarhovega političnega nasprotnika goriškega grofa Henrika II. Zato so nekateri raziskovalci Dantejevega življenja, zlasti pesnik Foscolo, domnevali, da je to le legenda. Wiesflecker na dokazuje, da se je Dante res mudil v Tolminu, toda ne kot gost oglejskega patrijarha, temveč kot gost goriškega grofa. Drugače Slovenci v Tolminu, ki še danes kažejo ob Tolminki skalo, kjer je Dante posedeval, ne bi imeli vzroka, ne povoda, da bi ohranili to izročilo, enako tudi ne sosednji Furlani, da bi pripisovali slovenskemu Tolminu, da je imel kdaj največjega italijanskega pesnika v gosteh. Tudi Devin ima svojo »Dantejevo« skalo in tudi tam je bil Dante gost Henrikovega vazala, devinskega grofa. On tam je Dante potoval po našem Krašu in raziskoval podzemeljske jame in tam je dobil navdihnjene za svoje opise grozot podzemlja v svojem »Peklu«, saj drugače nikjer ni mogel najti tako velikih podzemeljskih jam, kakor recimo okoli Postojne in v bližini. Cerkniško jezero in pogorje Javornik pa Dante sam uporablja v svojem spevu kot primeru. Obširen članek dr. Wiesfleckerja je zanimiv s te strani torej tudi za Slovence, zlasti za Tolmince in Kraševce.

† Franc Lasič

Na svojem posestvu v Hruševcu pri Dobravi je nagle smrti umrl upokojeni vladni svetnik g. Fran Lasič, star 80 let. Bil je doma iz Renč pri Gorici. Po končanih visokošolskih študijah je stopil v službo pri namestništvu v Trstu in služboval po raznih krajih v Primorju. Po povratku 1918 je prišel v Ljubljano, kjer je bil nekaj let okrajni glavar ljubljanske okolice. Leta 1926. je kot vladni svetnik stopil v pokoj. Rajniki je pripadal ugledni narodni družini. Trije njegovi bratje so umrli kot visoki uradniki. Brat Ivan je bil dvorni svetnik na Dunaju brat Andrej okrajni šolski nadzornik v Tolminu in brat Henrik, član stola sedmorice v Zagrebu. Odličnemu rojak naj sveti večna luč!

Beli in zeleni cement

Vsakdo pozna običajni beli, takozvani Portland, Roman ali podoben cement in brez njega si sodobnega stavbnega dela sploh ne moremo misliti. Na slovenski zemlji imamo več tovarn cementa, najbližja v Posočju nam je znana, so pa tudi cementarne, kakor v Trbovljah, v Dalmaciji in še drugje v bližini. Cement se splača izdelovati tam, kjer je na razpolago dvoje: dovolj cene surovine, to se pravi predvsem apnenca in pa dovolj pogonske sile, bodisi vodne, električne ali pa cenenegega premoga, ki ga ni treba oddaleč dovažati. Cement je otrok naše dobe in ni star niti eno stoletje, je pa doživel v tem času že kar lep razvoj. Marsi-

kdo vpraša, kako so gradili nekdanje, ko cementa niso poznali. Rimljani so na primer pri svojih mogočnih utrdbah, stavbah in pri svojih znamenitih cestah uporabljali neke vrste odlične malte, ki je držala, ko se je v teku let strdila, prav tako dobro, kakor cement. Razna izročila pa pripovedujejo, da so prednamci, ako so hoteli imeti dobro malto, mešali med njo — mleko in še kako drugo tekočino, baje celo živalsko kri. Resničnost teh izročil naj kontrolirajo strokovnjaki. Ko so gradili naše železnice, cementa še niso poznali ter so si morali pač pomagati z rezanim kamenjem in z malto. Kadar je šlo za kakšen važen most

ali viadukt, so prednamci za vsak kamen izrisali poseben načrt in po tem načrtu kamen izklesali, tako, da se je lepo ujemal s sosednjimi kamni in z njimi tvorili trden in zanesljiv obok. Dandanes, ko poznamo cement, beton, železobetone ali celo kar železne in jeklene konstrukcije same, seveda nihče ne bi gradil več na tako mučen in dolgotrajen način mostov, toda prednamci so imeli več časa in več potrpljenja.

Tudi visokih hiš ne bi nihče več gradil na tak način, kakor nekoč, namreč z mogočnimi kamnitimi oboki, kakor jih vidimo po starih, častitljivih hišah. Dandanes imamo železobetone in kdor danes gradi visoko hišo, mu stavbenik najprej postavi skelet, golo ogrodje iz železobetona in potem šele zidarji postavljajo vmes stene iz opeke, če hočete tudi

iz druge tvarine, recimo lesa, heraklita, tudi iz papirja ali pa puste kar prazne, recimo za kako verando in podobne prostore. Take stene se dajo z malimi stroški prestavljati in more lastnik kaj hitro dobiti iz dveh, treh sosednjih sob dvorano. Pri mešanju betona morajo veljati natančna pravila — ne preveč peska ki ne sme biti morsk, ker ta vsebuje topljivo sol) in ne premalo cementa, vse v določenem razmerju, sicer utegne priti do podobnih katastrof, kakor recimo pred desetimi leti v Pragi, ko se je naenkrat zrušila šestnadstropna stavba in pokopala pod seboj večje število delavcev — ker je bil stavbenik preskopi in je dal v beton preveč peska in premalo cementa. Do podobnih katastrof je prišlo tudi v Bukarešti l. 1940., ko so se ob potresu rušili zaradi prešibkega

betona krasni novi hoteli, ostale pa so stare, solidno zidane hiše. Za železobetone veljajo še posebne statična pravila in recimo za ljubljanski nebatičnik trdi stavbenik, da ga še tako hud potres ne bi zrušil, padel bi sicer kak dimnik, podrla bi se kaka stena, nebatičnik sam pa bi v celoti ostal. Tako so natančni računi za železobetonske konstrukcije.

Za navadne gradnje kakor za visoke stavbe, za jezove, za ceste, za železniške nasipe, za cestna dela, navadni beli cement kar zadostuje. Sodobna tehnika pa se je pričela ozirati še za boljšim cementom, takim, ki bi bil še trši, še bolj odporen, odporen zlasti proti vlagi in proti jedkim kislinam, ki bi se hitro strjeval, kar je važno zlasti, kadar bi se mudilo stavbeniku. Tako gradivo je tehnika našla v zelenem cementu, ki

VESTI IZ GORICE IN DEŽELE

S kolesi veselo po Gorici

Zlepa ne najdeš mesta, kjer bi bilo kolesarstvo tako razvito, kakor je v Gorici, kar pa tudi ni čudno, saj so tukaj dani vsi pogoji, da se kolesarstvo razvije do najvišje možne mere. Mesto je zidano — če izvzamemo nekaj hiš na grajskem pobočju — vse na ravnem, ceste so v sredini vse tlakovane ali pa vsaj solidno makademizirane, tako, da ni ne blata in tudi prahu ne, celo, kadar je ploha, se voda takoj odteče, no, pa saj daje Bog naši sončni Gorici obilo lepih in jasnih dni, povrh tega pa je okolica tako mikavna, naravnost sijajna za izlete, kaj hočete še več, kolesarstvo se je moralo v Gorici razviti. Povrh tega pa pred vojno kolo v Gorici ni bilo niti drago. Razne italijanske tvrde so vrgle na trg obilo lahkkih, cenjenih koles, ki si jih je mogel omisliti vsakdo za mal denar in tako je kolesarilo in še kolesari v Gorici vse, staro in mlado, od otroka do starčka, od služkinje do častitljivega duhovnika. Za težke ture in za kakšen neugoden teren seveda večina teh goriških koles ne bi bila in bi se kmalu, popravila ter bi jih bilo treba neprestano krpati in popravljati, na lepih goriških cestah pa ta kolesa in njihovi plašči ter cevi drže dolgo, dolgo, kar vidimo tudi sedaj, ko je pravzaprav težko priti do gumijastih obrobočev.

Pa ne samo veselje do kolesarjenja, ne samo veselje do izletov in zabave, tudi potreba je pomogla k takemu razvoju kolesarstva v našem mestu.

Nešteto okoličanov je, ki se vozijo vsak dan po opravih v mesto, pa tudi nešteto delavcev, nameščencev je, ki jim je kolo neizogibna potreba, saj ga uporabljajo najmanj štirikrat na dan, ko prihajajo iz oddaljenih krajev in predmestij na delo in odhajajo z njega.

Mogli bi reči, da je Gorica v tem oziru podobna nekako nizozemskemu Amsterdamu, kjer je imel pred vojno skoraj vsak prebivalec, ki je le shodil, svoje kolo in na cesti skoraj nisi videl pešca, tem več le kolesarje. No v Gorici, ki je sicer mnogo manjše mesto, ni še tako hudo, toda, ko bodo zopet redne, mirne razmere, pa ne rečemo dvakrat, da bo tudi pri nas tako. Izmed slovenskih mest je v tem oziru Gorici močno podobna Ljubljana, kjer kolesari tudi vse, mlado in staro. No, Ljub-

ljanačani so imeli sedaj dve leti kolesarskega posta: tam namreč od l. 1942. pa do pred kratkim ni smel nihče kolesariti, razen stražnikov, vojakov in nekaterih javnih uslužbencev, sedaj pa, ko je kolesarjenje zopet dovoljeno, je seveda vsa Ljubljana na kolesih.

Sicer pa moramo reči, da vladajo po drugih mestih, tudi v Ljubljani, strožji predpisi, kakor v Gorici. Tukaj na primer je še vedno dovoljeno, voziti dvema kolesarjema vštiric, kar pride prav mladim parčkom, ki se morejo med vožnjo prijazno pogovarjati. Več kolesarjev voziti vštiric tudi v Gorici ni dovoljeno, no pa le včasih vidimo na primer na Korzu, kako se podi kar troje, da celo četvero deklic druga poleg druge, seveda tako dolgo, dokler jih ne opazi prometni stražnik, ki jih posvari in se morajo nadebudne kolesarke razvrstiti v pare. In spretni so goriški kolesarji. Kar običajen je prizor, da se vozita dva ali dve na enem kolesu, tako, da kaže oni ali ona, ki sedi spredaj, smeri hrbet in mora voditelj kolesa paziti nekako postrani. To zadnje čase tudi ni dovoljeno in je bilo že nekaj kolesarjev in kolesark posvarjenih. Tudi sretno balansirajo nekateri in celo ženske. Vozijo kar tako, da sta jim obe roki prosti, smer in vožnjo pa uravnavajo samo z nogami. Točno po prometnih predpisih to seveda ni. No, prometni stražniki že dovolijo, da sedi na kolesu pred očkom ali mamico tudi kak otrok. Prav ljubeč je pogled na primer na gospoda, ki je pritrdil na zadnje kolo še dva mala sedeža, na katera sta se pogumno vsedla njegova 5 in 6-letni sinček in tako so jo pogumno vsi trije mahili v božjo naravo. Tudi nekateri invalidi, brez roke ali noge, kažejo pri svojih kolesih prav znatno iznajdljivost in spretnost ter so si kolesa uravnavali tako, da se morejo udobno voziti z jimi in da jih pri tem poškodba ne ovira.

Po pločnikih Korza seveda ne smeš voziti, no človek ne zameri kakemu malčku, ki se tudi tu vozi s svojim minijaturnim kolesom, ki je drugače na las podoben pravemu velikemu kolesu za odrasle. Zameriš pa nekaterim brezobzirnežem, ki privozijo na še tako prometno ulico naravnost iz veže ali z dvorišča in je kar čudno, da se na ta način ni pretiilo več nesreč, pač pa se dogaja polno malih nezgod,

ima povsem drugačno kemično strukturo, kakor beli. Belu cementu je podlaga kalcij, to je še vedno apno, zelenemu pa so podlaga razne aluminijeve spojine, ki jih je v zemlji dovolj. V naši bližini je nekaj let izdelujejo zeleni cement v Istri in ga razvažajo — vsaj do vojne so ga — na vse kraje. Ta cement je dražji od belega, toda marsikje je potreben, da si ga stavbenik mora naročiti. Recimo, da kaka tovarna odvaja razne odpadke, na primer kisline od strojenja usnja ali tekočine iz kemičnih delavnic. Za te tekočine morajo biti napravljene posebni jarki, toda ne iz navadnega cementa, oziroma betona, zakaj tak beton bi te kisline kmalu razžrle in delo bi bilo uničeno. Zeleni cement pa tem kislinam uspešno kljubuje in vsak podjetnik si misli, da je pač bolje enkrat

napraviti jarek, toda ta trden, čeprav iz dražjega zelenega cementa. Marsikje je treba hitro zgraditi močan jez proti deroči vodi. Beton iz navadnega cementa se prepočasi strjuje, grozi nevarnost, da ga bo voda odnesla, preden bo jez dovršen. Torej hitro jez iz betona z zelenim cementom, ki se hitro strdi in tak jez tudi uspešno kljubuje pritisku vodnih mas.

Tudi neprebojen je zeleni cement bolj, kakor beli. Ko so si l. 1939. ogledovali mednarodni častnikarji francosko Maginotovo črto in potem nemško Siegfriedovo, so ugotovili na svoje začudenje, da so francoske utrdbe — bele, nemške pa zelene. Te razlike si niso mogli pojasniti, toda po vsej verjetnosti je bila francoska črta zgrajena iz cenejšega in manj odpornega

da taki brezobzirneži pomagajo pasantom obleke ali celo strgajo. Navadna vljudnost in ne samo predpisi zahtevajo, da pripelje kolesar svoje kolo iz veže ali z dvorišča »za ušesa« in se šele potem, na cestičcu, vsede nanj.

Tako se kolesarimo po Gorici, veseli, da imamo še na razpolago tako poceni in udobna prometna sredstva. Ako nimamo tramvaja in ako se jezimo na slabe avtobusne zveze, se pa tolažimo s temi našimi dvokolesnimi »konji«, ki jih ni treba ne krmiti in ki zahtevajo tako malo skrbi, pa so nam tako pripravi. Tudi s kolesom se daleč pride po svetu!

Razglas

Na povelje nemškega bera-terja za goriško pokrajino se sporoča naslednje:

Vsi lastniki in hranilci koles so dolžni pripeljati jih na pregled pred kontrolno komisijo na dvorišče poslopja »Dopolavoro Aziende Industriali«, v Gorici, Edlingov prehod, v spodaj navedenem redu, na podlagi številke in črke, ki sta napisani na potrdilu, katerega so prizadeti prejeli o prijavi kolesa.

Opozarja se, da je izneverjenje tej dolžnosti kaznivo po predpisih odredb Vrhovnega komisarja za operacijsko področje Jadransko primorje o vojnih dajatvah in da bodo kršilci naleteli na izredne policijske ukrepe.

Kolesa, ki jih bodo po dovršenem pregledu policijski organi ustavili in ugotovili, da lastniki nimajo dovoljenja za kroženje, ki ga bo izdajala zgoraj omenjena komisija, se bodo zaplenila brez kake pravice do odškodnine.

Vrhu tega bodo kršilci še posebej kaznovani.

Urniki in red za naslednje dni bosta objavljena po časopisih.

Zupan: Coronini.

VELIKA TATVINA TOBAKA

Pretekli teden so na koldvoru v Zagradu neznan tatorvi ukradli vso količino tobaka, skupno 350 kg, ki je bil namenjen kadilcem v Gradiški in okolici.

NESREČA Z VRELO VODO

4letni Aldo Simič iz Vipolže se je polil z vrelo vodo in se nevarno opeknel po vsem telesu. Prepeljali so ga v goriško bolnico, kjer so mu nudili takoj prvo pomoč.

belega, nemška pa iz dražjega, toda skoraj neprobojnega zelenega cementa.

S tem seveda ni rečeno, da bo kdaj zeleni cement izpodrinil belega. Ne, obe vrsti cementa imata še veliko bodočnost, ne samo v gradbeni stroki in v stavbarstvu, ampak tudi drugod. Že sedaj delajo na primer pohištvo iz cementa, seveda belega, tudi razne priprave in orodja, za katero so do prej uporabljali izključno železo ali baker, sedaj cement že uspešno nadomestuje. Pojavile so se celo že cementne ladje, ki se bodo po vojni še zboljšale. Cement je dandanes tako važna snov, po tej vojni pa bo še bolj, da si sodobnega civiliziranega človeka sploh ne moremo več misliti. To velja tako za beli, kakor za zeleni cement.

Zdravje v čebuli in česnju

Vsaka gospodinja prav dobro ve, da izboljšajo jedem okus razni dodatki, prevsem začimbe, ki jih zato pogosto dodajamo pri pripravljanju jedi.

Med začimbe prištevamo popre, gorčična in eterična olja. V zadnji dve skupini spadajo: čebula, česen, kumina, janež, redkev itd.

Medtem, ko rabimo drugo začimbe ali dišave le v gotovih jedilih, pa sta čebula in česen dnevno v uporabi. Brez česna si skoraj ne moremo predstavljati nobene solate, nobenih finih in pikantnih mesnih jedi, brez čebule pa so brez pravega okusa razne mesne juhe, omake in tudi nekatere izbrane solate.

Poprov, med katere uvrščamo beli in črni poper, papriko, cimet, žafran, muškato, vanilijo, nageljčke in lavorje. Že dokaj mesecev nazaj ne vidimo več v trgovinah in smonanje skoraj pozabile, le v raznih škaflicah in papirnatih vrečkah jih še hranimo za največjo silo, to se pravi za razne slavnosti, da takrat pripravimo iz tega »nič«, ki nam je na razpolago, jedila, no okusu vsaj nekoliko podobna onim, ki smo jih v mirnih časih pripravili za mal denar.

Primanjkovati pa nam je začela tudi čebula in prav tako malo je česna. Nič več je ne dodajamo pri pripravljanju jedi v taki množini kot pred par meseci, ko nam je pomladna čebula prepričevala o bogatem pridelku. Prav skope smo postale pri rezanju. Seveda, katera bi si pa mislila, da ne bo videla v Gorici več tistih velikih in visokih kupov temne in svetle čebule, ki so nas pozdravljali iz izloženih oknov zelenjavnih trgovin in skladišč? Koliko gnile se je takrat kopičilo ob malem potočku, ki teče pod mostičkom Ulice 20. septembra! Ko bi takrat vsaj slutile, da bo v kratkem primanjkanje tega potrebnega dodatka, bi brez zadrege marsikatera izmed nas izbrala iz neprijetno dišečega kupa tiste čebulne glavice, ki so bile vsaj še malo uporabne. Tako bi vsaj danes lahko pripravile okusnejša jedila in bi nam ne bilo treba skrbeti, kje si bomo izprosile vsaj par rezin te začimbe, da jo denemo v omako ali pa v govejo juho in z njenim prijetnim vonjem in okusom izboljšamo okus in spremenimo barvo.

V Gorici je bilo res vedno dovolj čebule, saj imamo v neposredni okolici tega lepega mesta veliko vrtov, kjer v prvih poletnih dneh cveto na koncu cevastih stebel drobčeni cvetovi, zbrani v debele in precej velike krogle. In kakšna radost za otroke, ko drug drugemu vlivajo v obraz vodo po teh cevih! Nič ne de, če imajo potem v ustih slab okus in se jim lepijo ustnice in prsti.

Največ čebule je prišlo k nam iz Furlanije; v furlanski nižini imajo kar cele nasade te tako potrebne začimbe.

Čebula je štiriletna rastlina. V pomladnih dneh vsadimo v rahlo zemljo čebulček, ki nam da poleti prav lepe čebulne glavice. Za seme moramo pustiti sepeča vedno le najlence, ker le tako bomo imeli lepo in zdravo čebulo. Ponekod uporabljajo v prehrani belo čebulo, ki ni tako močna kot rdeča.

Čebulni listi pa nam služijo

tudi pri zacelitvi ran. Notranji listič, ki je čist, položimo na rano in jo obvezemo; kmalu se bo zacelila.

Enako kot čebula, je upora-ben tudi česen. Dodajamo ga raznim solatam; z njim izboljšamo okus raznih zrezkov.

Matere pa ga namakajo v nekaj kapljicah vode, da ga dajejo glistavim otrokom.

Objava

Na povelje nemške vojaške oblasti so dolžni vsi lastniki in posestniki zemljišč, odstraniti do 20. tega meseca nasade koruz, sončnic in vseli grmičastih rastlin, ki bi mogle služiti kot skrivališča, v pasu širokem 200 metrov na obeh straneh spodaj navedenih cest, v kolikor ista zemljišča spadajo pod goriško občino:

cesta: Gorica - Sv. Lucija;

cesta: Gorica - Ajdovščina;

cesta: Gorica - Dornberg;

cesta: Gorica - Gradiška;

cesta: Gorica - Videm.

Ista dolžnost obstoja tudi za sledeči železniški prog:

proga: Videm - Gorica - Zagrad;

proga: Gorica - Dornberg - Štanjel.

Vrhu tega je potrebno, da se do 20. tega meseca odstranijo zgoraj opisani nasadi tudi v širini 200 metrov okrog stavb in postojank nemške vojske in policije.

V zgoraj označenih nasih je prepovedano saditi rastline, ki bi ovirale prost razgled.

Kršilci bodo kaznovani po postavi.

Zupan: Coronini.

Širite „Goriški list“

Obnašanje delavcev v podjetjih pri zračnem alarmu

Ponovno je bilo ugotovljeno, da se delavstvo in uradništvo v obratih o priliki zračnega alarma ne obnaša po navodilih za zračno brambo. Opozarja se, da zavarovalni organi za delo odklanjajo vsako odgovornost in tozadevne odškodninske prispevke v slučaju kakršne si bodi poškodbe pri napadih bombnikov, ki jih utrpi delavstvo po lastni krivdi.

Zato torej ni le v interesu življenja in zdravja delavca ali uradnika, temveč tudi, da si zagotovi vsa pomoč socialnega zavarovanja, ako se zahteva, da se vsak pokori navodilom za zračno brambo in po njih tudi obnaša.

Škode po nasadih med alarmi

Prebivalci obronkih delov mesta se med zračnimi alarmi često zatekajo na bližna polja.

O takih prilikah si brezobzirno dovoljujejo jemati najrazličnejše poljske pridelke, kakor sadje, vrtnino, koruzo in slično. Vrhu tega teptajo nasade, lomijo veje z dreves za kako jabolko, utržejo vso mladiko za en sam grozd, ter tako brez kateregakoli obzira poškodujejo nasade.

Tako postopanje mora brez-pogojno prenehati. Zato pa županstvo pozivlja vse meščane, naj se vzdržijo od takih nabalinskih dejanj, ki povzročajo škodo postavnim lastnikom kmetijskih zemljišč, a istočasno tudi dokazujejo pomanjkanje vsakega spoštovanja do tuje lastnine.

Zupan: Coronini.

Vesti iz Trsta in okolice

O tržaških „tripah“ in sipah

Pred nekaj meseci sem po dolgih letih zopet prišel v Trst in seveda hotel tam tudi — jesti. Uslužni natakar pove, da so drugi gostje že vse pojedli, na razpolago pa so še: pašta, »tripe« in polenta.

Pašta, to je res izvrstno, polenta tudi, toda »tripe«, ne, da bi jedel to v Trstu! Prijatelj pa je samozavestno naročil »tripe«, si nadeval nanje polento in cmokal ter zraven zagotavljal, kako so okusne. »Pokusi še ti, to niso navadne ljubljanske »tripe«, to je nekaj boljšega! Dobro, tvegaj sem en založljaj in tedaj se mi je razsvetlilo v glavi: tržaške »tripe«, to vendar niso goveji vampi, vsaj po večini ne! To diši ne morju, nekako po ribah in prijatelj mi je takor prišel učeno predavati: »To so prave morske ribe, iz njih delajo Tržačani »tripe«, samo na videz so podobne, kadar so zrezane, govejim vampom, okusne pa so mnogo bolj!«

Če je tako, potem sem naročil še jaz eno porcijo teh čudovitih tržaških »trip« in porcijo slastne polente, hotel sem naročiti še drugo, toda prijazni natakar me je podučil da mi tripe sicer še prinese, polente pa ne more več, mora ostati še nekaj za druge goste. Torej še eno porcijo »trip« brez polente, saj kruh imam v svojem popotnem brašnu. Tako me je Trst zopet sprijaznil s »tripami«.

Ko sem torej pojedel dve porcijii teh trip, sem pričel sam prijatelju učeno predavati: »To niso nobene morske ribe, kar sva sedaj jedla, to je sicer morska žival, toda »morske sipe« ali, kakor jim v Trstu pravijo, »sepie« spadajo med glavonožce«.

»Naj bo kakor hoče, okusne pa so le te »tripe«! Treba mu je bilo pritrčiti. Ni pa mu pritrčil drug Ljubljčan, ki se je istega večera najedel v tržaški restavraciji teh trip iz sepj in potem videl v naravi to sicer ne preveliko, toda na videz strašno žival, morsko sipo, ki ji rastejo lovke kar iz glave: »Kaj, tako gnusoba sem snoči jedel! — »To ni gnusoba, to je čista žival, saj živi neprestano v vodi, bolj čista je, kakor so kranjski vampi, to se pravi goveji prebavni organi, ki jih je treba poprej temeljito čistiti in kuhati da so sposobni za mizo!« Ljubljčanu se je vendar hotel obrniti želodec in slišal sem pozneje, da je v Trstu še

vedno vpraševal za »tripe«, pripravljene na tržaški način, toda pod pogojem, da so to pristni goveji vampi, ne »sepie«. O okusih se ne da prepirati!

Nemec pravi morski sipi, »sepiji: »Tintenfisch«, zakaj ta čudna žival južnih morij, zlasti Jadranskega, ima to lastnost, da v strahu in v obrambi razvija po vodi oblak temne brozge, podobne črnilu. V to črno meglo se žival skriva in tako tudi najlažje ubeži svojim sovražnikom, med katerimi je morski volk (Haisfisch, pesceane) najhujši. Živalica doseže včasih prav znatno velikost in skoraj izgleda podobna svojim večjim sorodnicam hobotnicam, strah mornarjev in potapljačev. Če je prevelika, njeno meso ni bogve kaj prida, ribiči to vedo in love le sipe srednje velikosti, manjših se ne splača loviti, velike pa uživajo niso.

Ne pride pa samo meso, to se pravi mišice, lovke in telo sip prav ljudem. Tudi žleza, ki izloča črni sok v morju, se da uporabiti. Iz teh žlez dobivajo barvarji posebno temno tekočino, ki jo s pridom uporabljajo pri pravljanju barv.

Morska sipa nima kosti, ne spada med vretenčarje. Mesto kosti in hrbtnice ji služijo nekakšne ploščice v telesu, ki ji pomagajo držati ravnotežje v vodi in pri plavanju ter potapljanju. Te ploščice so skoraj iz samega čistega apnenca, najbrže pa je v tej kosti morskih sip tudi nekaj fosfatov in drugih morskih soli.

Tudi te »kosti« sip so dobrodošle ribičem, ki jih prodajajo, tako na tržaškem trgu, kakor drugje, pred vojno so jih prodajali celo v notranjost dežele. Te »kosti« so namreč prav dobrodošle domačim pticam, recimo kanarčkom, ki radi kljujejo ob njih, prav tako papigam. Ti ptiči dobe iz teh reber morske sipe potrebni kalcij in vsak ljubitelj rad žrtvuje nekaj drobiža, da svojim grlatim pevcem privoščijo nekaj takega priboljška in tudi zabave, da si ob taki rebr obrusijo svoje kljunčke. Ako je tega blaga preveč, in če je že poceni, je dobrodošlo tudi kot umetno gnojilo in nekatere matere nastrgajo svojim malčkom rade nekaj prahu med juho in trdijo, da jih to krepi. Za razvoj otroških kosti je to kar umevno. Tudi zlatarji radi kupujejo ta sipi-

na rebra, saj jih uporabljajo kot zelo nežno in natančno gradivo za svoje zlatarske precizne kalupe ter livarske modele. V Trstu moreš videti še vedno kako ribiško dekle, ki prodaja na stopnicah taka apnenska rebra morskih sip.

Ta glavonožec, ta »Tintenfisch« je torej Tržačanom dobrodošel: daje jim izvrsten priboljšek k prehrani, daje jim gradivo za barvarstvo obrt in daje jim tudi svoja rebra, ki gredo prav tako v denar. Na videz sipa ni lepa in kdor morja ni vaju, jo smatra po izgledu za gnuso, je pa koristna in predstavlja enega dragocenih morskih darov obrežnim prebivalcem.

C. K.

SMRTNA KOSA

Te dni so umrli v Trstu: Vihtor Znidaršič, 18letna Santina Franza, 66letna Ivanka Tenze, 20letna Marija Lovrenčič, 58letna Karla Vatovec-Brajnik, 46letni Anton Trampuž, 77letna Marija Pipan-Keber, 82letna Marija Bizak-Jazbec, 65letni Anton Perko, 50letni Ignacij Horvatič, 66letni Jožef Stepančič, 30letni Jurij Hrovatin, 56letni Zmagoslav Jenko, 61letna Emilija Grilčok, 61letna Marija Vučak, 81letna Terezija Krajnik, 62letna Frančiška Flegel-Piščanec, 77letna Elizabeta Pelicon-Zuban in 53letna Alba Vivoda.

TONI POPOVIČ TRI MINUTE IN POL POD VODO

Znani tržaški potapljalec Toni Popovič se je v nedeljo 17. t. m. potopil za tri minute in pol. Pri drznem športnem dejanju, ki se je odigralo v kanalu Ponte rosso, je bila navzoča množica tržaških športnikov, ki so z živim zanimanjem spremljali potopitev. Popovič je bil pod vodo tri minute in pol. S tem je bil premagal evropski in svetovni rekord. Toda za drzno dejanje bo moral ležati dvajset dni, da si pozdravi dihalne organe.

PRIMERI PASJE STEKLINE

V zadnjem času so se pripetili primeri pasje stekline. Oblasti opozarjajo na odredbo mestnega župana od 14. avgusta, po kateri smejo voditi ljudje pse po javnih cestah le če imajo psi torbico in če so na vrvi. Psi, ki bodo ujeti, bodo zadržani šest mesecev pod uradno kontrolo, stroške zato pa bodo morali plačati lastniki.

KMETIJSTVO

Fizol priljubljena hrana

Fizol je bil že od nekdaj naša priljubljena hrana. Sedaj v vojnem času pa ga nahajamo še pogosteje na mizi.

Prvotna rastlinska oblika vseh fižolov ni bila nizka in današnji fižol grmičarji so nastali šele z dolgotrajnim odbiiranjem v vzgoji. Zato so vsi nizki fižoli več ali manj nagrnjeni k temu, da spet začno poganjati vrvi. Ta pojav opazujemo zlasti na rodovitnih in vlažnih tleh. Na vrtu sadimo le stročje fižole z mehkomestnimi stroki. Med breznitnimi sortami (zlasti pri preklarjih) često spet opaziš nitne fižole: vzrok je križanje z žilastimi sortami, ki so bile preblizu z breznitnimi semenski rastlinami.

Nekateri tuji fižoli stročni-ki ohranijo pri nas svoje dobre lastnosti le nekaj let. Če torej opazimo, da fižol, ki ga pridelujemo, ni več tak, kakor bi moral biti, ga je treba zamenjati z izvrstnim semenom iz krajev, kjer ta sorta dobro napreduje. Izkušnje pa uče, da fižol, ki pri nas dobro uspevajo, dajejo večje pridelke, če sadimo seme lastne vzgoje; ta ali ona sorta se je namreč že več ali manj prilagodila našemu podnebnju. Tudi žlahtni fižoli lahko postanejo odpornejši proti neugodnim podnebnim vplivom, če si seme vzgajamo sami. Toda često imamo čedalje slabše uspehe, sorta torej nazaduje. Tedaj je pa treba seme brez-pogojno zamenjati.

Zlahtnemu fižolu so vseh srednje težka, rahla in topla tla, ki imajo v sebi dovolj humusa, da se hitro ogrevajo. Po potrebi mu pravočasno postrežimo tudi z gnojenjem. Bolje uspeva v suhih ko v mokrih letih. Predvsem zahteva mnogo toplote na toplih zemljah se leno razvija še v lahni polseni. Niso mu po volji vetrovne lege; zlasti pri preklarju se znatno okvari mlado stročje, če obenj bije močan veter.

Fižola ne smemo saditi prezgodaj. Dokler je zemlja še hladna, setev rada pogrije. Zlasti moramo gledati na to, da setev urno vzkali, kjer je v tleh mnogo strun, ki včasih uničijo skoraj vso fižolovo setev. Fižol sadimo, ko se zemlja dovolj ogreje, toko da kalice najkasneje v 10 dneh privedejo na dan. Ko preizkušamo njegovo kalivost, ga dene-mo kalit v prostor, kjer je najmanj 10 stopinj Celzija.

Nikar torej ne sadimo fižola prezgodaj in ne preglabo-ko! Če ga zalotijo še mrzle no-

či, zastane v rasti in začne tumenteti — in potem je od-zgodnje saditve več škode kot koristi. Dobro storimo, če sadimo nizki fižol — seveda kjer niso tla mokra — v 15 cm globoke jarke. Pri saditvi zrna samo potisneš na dno jarka, da so le nekoliko pokrita z zemljo. Če pride nevihta, ne more semena izprati na površino, ampak ga le malo zasiplje. Hkrati so mlade kali zavarovane proti vetru in soncu. Ko pa čez tedne dorastejo rastline iz jarkov nekaj centimetrov preko roba, tedaj gredico po jarkih z grabljami zravnamo in ni treba rastlin še posebej osipati z nagrinjanjem zemlje krog grmičev, pri čemer se često poškodujejo korenine; fižolove rastline so tako že dovolj ukoreninjene in se bodo lahko upirale suši.

Nekateri domači ali že dolgo pri nas udomačeni preklar-ji zaslužijo, da jim posvetimo čim več pažnje. Cipro ali cebrasti fižol ima zeleno, breznitno in okusno stročje, izvrstno je pa tudi njegovo zrelo zrnje; cvete svetlovijoličasto. Sivi lišček ali »sivi dan« pa ima svetlorumeno stročje, sivkasto-rjavo in belo lisasto zrnje, cvete pa takisto modrikasto. Izmed breznitnih grmičarjev se je pri nas po dosedanjih poskusih najbolje obnesla saxa, ki daje tudi na težjih tleh dober pridelek. Cvete plavkasto in naredi zelo zgodaj nežnomsnate in brhkolomljive stroke, ki so zeleni, okrogli in zvečine ravni.

Odgovorni urednik: Dr. Milen Komar - Gorica

Tudi v kopalšču!

Danes nova!

Na srebrni obli

II.

Odšli smo štirideset ur pred prvim krajeom Zemlje. Nad neznamo poloble Lune je še ležala noč, a vedeli smo, da jo bo kmalu obsijalo Sonce.

Poslednjič smo se ozrli po teželi ob tečaju in reči moram, da ne brez grenkega občutka žalosti in nemira. Poznali smo jo in videli, kaj nam lahko nudi, dočim je bilo vse, kar nas je čakalo, skrivnost in domneva. Lahko da se bomo spet izpostavljali pripetki neskončnih dni in mrazu neskončnih noči, lahko da bomo skoz soteske, puščave, čez gore blodili h kraju, ki nas sprejme kdo ve kako. Nadvse nas je skrbelo pomanjkanje kurjave. Kaj bo, smo ugibali, če se naši akumulatorji izpraznijo, preden najdemo primerno gorivo, zakurimo ogenj, požemo motor in jih napolnimo znova. Ali bi se v tem primeru utegnili vrniti peš v deželico ob tečaju, zbežati pred prihajajočim mrazom, ki bi bil za nas tem groznejši, ker ne bi imeli ognja? Malo je manjkalo, pa bi bili kmalu spričo teh pomislekov krenili

nazaj k našim lokam ob tečaju, poraslim z mahom, da bi ostali tam vse svoje življenje. Greli bi se ob slabi toploti posevnih sončnih žarkov in se kakor živali na Zemlji hranili s surovimi polži in rastlinami. Toda to je bil le trenutek slabosti — zmagala sta radovednost in upanje. Zaloge živeža bi nam zadoščale za dalje časa. Vzeli smo s sabo šoto, ki smo ji iztisnili vodo; upali smo, da se nam bo v bolj sončnih pokrajinah toliko osušila, da bomo mogli zakuriti ogenj. Sklenili smo nazadnje, da se vrnemo k tečaju, ko bodo akumulatorji do polovice prazni.

Prvih deset ur našega potovanja se ni zgodilo nič, kar bi pritegnilo našo pozornost. Soteska je bila za nami in dospeli smo na ravan, podobno oni ob tečaju, le da je bila dokaj večja. Opazili smo sledove nedavne povodeji: ob vzhajajočem soncu so se tu in tam svetile široke, plitve mlakuže. V oči nam je padla flora, ki je bila drugačna kakor ob tečaju, dasi smo bili le deset kilometrov od njega. Med posameznimi rastlinami, manjšimi in bolj rjavkaste barve kakor ob tečaju, so štrlela iz prsti nekaka suha stebela, redko posejana in zvita kakor pri nas mlada praprota. Mraz je ponoči — ti predel namreč že poznajo noč — precej pritislil. Mahali smo z rokami kakor kočijaž, kadar vihte bič, dokler

ni prišlo Marti na misel, da bi naložili nekaj stebel in poskušali napraviti ogenj.

Ptako smo se lotili dela. Kako pa sem se začudil, ko se je steblo, ki sem ga prijel v roke, začelo zvijati, krčiti kakor rivo. Spustil sem ga in nehote vzklivil. Podlej pa sem jel ogledovati te čudne rastline. Prerazal sem eno z nožem in se prepričal, da je to podolgovat, mesnat list, na eni strani podoben majhni, uviti troblji, na drugi pa polžu; na pogled je bil kakor zvitek angleškega tobaka z rjavo prevleko, napravljeno iz drobnih lesenih luskin. Noranje, svetlo zeleno stran so prepletale neštevne rožaste žlice. Dukler je bila rastlina živa, se je lahko gibala kakor naše mimoze. Najbolj zanimivo pa je bilo, da so bili ti listi prazni in odprti. Očividno njihov organizem na poseben kemubioški način proizvaja lastno toploto, da ga ogreva v mrzlih nočeh.

Vse to je bilo od silne zanimivo, a upanje na ogenj je vendarle splavalo po vodi. Ozirali smo se v rdeče Sonce in čakali, da nam njegovi skopi žarki odrejejo premla ude.

Mrazu se je pridružila še druga skrb. Katere pot naj ubere-mo? Hoteli smo tja, kamor so se vode odtekale, a kam so se odtekale je bilo vse prej ko lahko spoznati po tej ravnini, ki jo je bila vso pokrila voda. Ugibali

smo, stikali po okolici; Peter je tedaj nekaj sto metrov pred nami opazil nekaj belega. Krenili smo tja in našli svoj — šotor, ki ga je bila odnesla povodenj in odložila na tem mestu. Najdba nam je povzročila dvojno veselje: prvič, šotor nam je bil resnično potreben in drugič, pokal nam je smer, kamor se vode odtekajo.

Šotor je bil priplaval na to ravnino po soteski, ki smo jo ravnokar prevo-kili. Črta od izhoda soteske do mesta, kjer smo stali, bi nam torej pokazala smer vodne struje. Ta črta je šla nekako v jugozahodni smeri čez ravan.

Šli smo naprej in naleteli najprej na zakriviljeno gorsko sotesko, potem smo prešli še eno, neveliko kotlino in se naposedel znašli ob široki, zeleni rolini, ki se je rlekla, naravnost proti jugu. Obkraj doline so se dvigali visoki gorski pasovi s številnimi kraterji do vznožju; podobni so bili kraterjem v pokrajinah brez zraka in vode. Po vrhovih gora je ležal sneg, ki ga je bilo nekaj tudi po dolini, kjer se je polagoma tajal ob posevnih sončnih žarkih. Voda s snežišč se je stekala v potok, ki je šumel po vijugasti strugi mimo nas.

Sklenili smo, zadržali se v tej dolini, dokler se dodobra ne zdani, kaj-ti v zgodnjih urah dneva nas je mučil le prehud mraz. Odpravili smo se,

ko je imelo Sonce že tretjino poti za seboj.

Bilo je jasno in oplo. Sneg po dolini je že dočista skopnel, že opisana stebela, ki jih je bilo tu več od drugih rastlin, pa so se razbohotila v velike liste z raznobirnimi otenki. Nekateri so bili podobni ogromnim pahljicam, drugi so spominjali na čudovite pavje repove, ližake — vse pa je žarelo v tisočeri barvah.

Ob bregu potoka so se kakor rjavkasto zelene kače plazile dolge vodne rastline, ki so z nje kakor cvetovi viseli snežno beli obročki z močnim, omamnim vonjem. Drugod, kjer se je voda širje razlila in se je tok nekoliko umiril, je plavala po površini nekakšna nežna rastlinska mreža, podobna najtinejši preprogi zelene in vijoličaste barve.

Presenetljiva lepota rastlin nas je očarala. Ob vsakem koraku smo opazili kaj novega in mikavnega. Izpod rastlin so se jela motati prečudna bitja, podobna dolgim kuščarjem z enim očesom in več pari nog. Radovedno so nas ogledovala in se porazgubila, brž ko je priropotal do njih naš voz. Psa sta se zopodila za eno teh živali in jo ulovila. Prinesla sta nam svoj plen. Žival je bila že mrtva. Bila je nadvse zanimivo raščena, popolnoma drugače kakor organska bitja na Zemlji.

(Nadaljevanje sledi.)